

ЕМОЦІЙНИЙ СТАН МОВЦЯ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ПРОСОДИЧНІ ПОКАЗНИКИ МОВЛЕННЯ

Сотников А.В.

Київський національний лінгвістичний університет

avsoznykov@ukr.net

The abstract is dedicated to the issue of the speaker's emotional state, its reflection by prosodic means and the factors influencing them. There is a strong correlation between the speaker's emotional, physical or mental state and his/her prosodic portrait.

Key words: *tempo, pauses, prosody, emotional state, rhythm, tone colour.*

Вивчення вербального рівня вираження емоційних станів в мовленні включає в себе дослідження синтаксичних, лексичних та фонетичних засобів мови. Безсумнівно, успішний комунікативний акт характеризується досягненням поставленої прагматичної мети. Розуміння вихідного повідомлення передбачає правильне декодування як вербального, так і невербального компоненту. Невербальний компонент повідомлення розкривається через правильну інтерпретацію закладених мовцем емоцій. Як зазначає Г.М. Кузенко [4], емоційний стан мовця виявляється на сегментному (збільшення довжини голосних) та супrasegmentному (варіювання гучності, чергування звичайного та емпатичного наголосів, зміна показників модуляції голосу) рівнях.

Фонетистами встановлено, що просодичні показники вирізняються за здатністю передати увесь комплекс емоційного навантаження. При цьому панівна роль відводиться частоті основного тону (далі – ЧОТ), тривалості висловлення та стабільності ритму. По-перше, саме тон вказує на справжнє значення повідомлення (спадні тони свідчать про завершеність та категоричність висловлення, висхідні – незавершеність, невпевненість, спадний-висхідний вказує на наявність прихованого підтексту і так далі). По-друге, швидкість зміни напрямку руху ЧОТ дає можливість більш-менш вірогідно встановити емоційний стан мовця. По-третє, конфігурація ЧОТ вказує на зміни, що вносяться мовцем на відповідному етапі втілення мовленнєвої стратегії.

Тривалість висловлення також вказує на зміни емоційного стану мовця, тому що збільшення тривалості пауз, розтягнута в часі вимова чи її прискорення свідчать про наявність емотивного компоненту. Експериментально-фонетичні дослідження доводять, що прискорений темп є

ознакою осіб з легко збудливою психікою, збуджений стан, осіб середнього та старшого віку, неофіційного мовлення чи порівняно невисокого соціального статусу мовців. Дещо сповільнений темп мовлення може бути ознакою флегматичного чи меланхолічного характеру особистості, емоційного пригнічення, важливості інформації повідомлення, емоційного мовлення дорослих з високим соціальним статусом тощо.

Стабільний ритм свідчить про впевненість мовця і будь-які його порушення також вказують на зміни емоційного стану особистості. Щодо пауз, то вони відображають емоційний стан незадоволення (увесь спектр емоцій залежно від комунікативних обставин), мовлення мовців чоловічої статі старшого віку (такі мовці переважним чином вживають довгі та часті паузи, коли як мовці молодшого віку вживають короткі та надкороткі паузи). Зі зростанням емоційної напруги мовця зростає кількість пауз хезитації, що може свідчити про небажання продовжувати мовлення, з одного боку, та внесення відповідних коректив/вибір необхідної тактики чи стратегії, з іншого.

Емоційний стан також відображається через тембр мовлення, хоча тембральні показники і є суб'єктивними, прийнято вважати, що м'який та дзвінкий тембри є позитивними, і, на противагу, різкий, твердий чи тремтячий тембри є негативними [6]. Щодо варіювання гучності та висотно-тональних рівнів, ці аспекти є достатньо дослідженими фонетистами.

Слід зазначити, що існують фактори, які впливають на просодичні параметри мовлення особистості. Основними з них дослідники (див., наприклад, [5]) визначають зміну емоційного (турбування, страх, пригніченість) чи фізичного (втома, алкогольна інтоксикація) стану мовця. І.В. Ганзін [2; 3] вказує на велику кількість розладів психічного стану особи, які також змінюють просодичні показники мовлення. Васирик М.А. [1] зазначає, що фізична втома чи погане самопочуття мовця значно уповільнює темп його мовлення; при цьому базові просодичні маркери навіть за вищезгаданих факторів слугують фактором визначення біофізичних характеристик особистості (точність параметрів становить: 98,4% для визначення статі, 82,4% для визначення віку, 96,7% для визначення зросту та 87,2% для визначення ваги особи). Варто зазначити, що до послуг фонетистів, які займаються дослідженнями просодичних характеристик мовців, стало доступним програмне забезпечення openEAR, що дозволяє отримати детальний просодичний портрет мовця на основі аналізу записаних повідомлень.

Дослідження емотивного стану особистості та просодичних показників її мовлення безумовно мають спиратися на сучасний апарат комп'ютерного забезпечення та міждисциплінарний інструментарій.

Література

1. Василик М.А. Пара- и экстралингвистические особенности невербальной коммуникации / М.А. Василик. – Режим доступа: <http://www.elitarium.ru/neverbalnoe-obshhenie-temp-rech-golos-informacija-kommunikacija-intonacija-vnimanie/>
2. Ганзин И.В. Исследование просодических характеристик речи в диагностике психических расстройств / И.В. Ганзин. – Режим доступа: <http://mdganzin.com/wp-content/uploads/2015/02/GANZ3.doc>.
3. Ганзин И.В. Психиатрия. Руководство для студентов психологических вузов. – Симферополь: Таврия, 2013. – 380 с.
4. Кузенко Г.М. Мовні засоби вираження емотивності / Г.М. Кузенко // Наукові записки НаУКМА. – 2000. – Т. 18 : Філологічні науки. – С. 76-83.
5. Потапова Р.К. Язык, речь, личность. / Р.К. Потапова, В.В. Потапов. – М.: Языки славянской культуры, 2006. – 496 с.
6. Plutchic R. Emotions. Revised edition: A general psychoevolutionary theory. – New York, London: University Press of America, 1991. – 222 p.